

28 ღვინობისთვე 1912 წ.

მოდება ხელის მოწერა. ფასი 1 წლ.,—5 მან. ამა 1912 წლ. დამლევამდე—1 მან., 50 კაპ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ყოველ კვირეული საზოგადო-ეკონომ-

მიური და სოლიტარობის შურონალი

რედაქცია ღია ყოველ დღე 11—1 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. №3 რედაქცია „კვლე“. დეპოზიტა: თბილისი კვლე.

სარჩევი: შეთაური. არჩევნების ქრონიკა. პრესა. პლაკანე. თი რ. გ—ესი. ჩვენი საქმეები—მეგობარისა. სიზმრის. ვარდი—გრაშაშვილისა. ჩამომავლობითი სენი. პეტრე პავლიჩი—ალ. ფრონელი-სა. ივანე ვახადაძე—ეკალისა. წერილი ვინმე მესისა. კომპერაცია და ეკონომიური ცხოვრება. კორესპონდენცია ბაქოდა. ხანუკი.

თბილისი. 28 ღვინობისთვე 1912 წ.

წარსულმა არჩევნებმა აშკარად დაგვანახვეს, რაშია ჩვენი ძალა და საიდან მოვლის მას საფრთხე. ციფრების წინააღმდეგ ბრძოლა შეუძლებელია. ციფრები კი შემდეგს გვეუბნებიან: ანდრონიკაშვილს მისცა ხმა 21 ამომრჩეველმა. ამ ოცდა ერთ ამომრჩეველზედ გამოილაშქრა ოცდა სამმა ამომრჩეველმა, რომლის შემადგენლობა ასეთი იყო: ექვსი ქართველი, თხუთმეტი სომეხი და სხვა.

ამნაირად, ქართლ-კახეთის არჩევნების ბედი გადასწყვიტა სომეხმა ამომრჩეველმა და ეხლა საქმე ის არის მიუყვარებლად ვსთქვათ, ვინ რომელი მოისამსახურა—ექვსმა ქართველმა ამომრჩეველმა თხუთმეტი სომეხი, თუ 15-მა სომეხმა ამომრჩეველმა ექვსი ქართველი. არჩევნები უმთავრესად უმრავლესობის

პრინციპზე არის დამყარებული და—ცხადია, სომეხმა 15-მა ამომრჩეველმა გადაუღაპეს ექვსი ქართველი და ამნაირად არჩევნები ისე დააბოლოოვეს, როგორც მოითხოვდა მათი სურვილი. ეს ისეთი ფაქტია, ეს ისეთი მჭერმეტყველი საბუთია, რომ თვით ქართველ სოციალ-დემოკრატიის არსებობაც კი ამიერიდან უნიადაგო და სამარცხვინო მოვლენაა. სოციალისტური პარტია, რომელიც ეროვნულ ჯგუფების წინააღმდეგ სარგებლობს, და განსაკუთრებით იმარჯვებს ისეთის ძალით, როგორც სოლოლაკის პლუტოკრატიას, არამც თუ ღირსი არ არის სოციალისტობისა, იგი ჩრდილს მიაყენებდა თვით უკიდურეს რეაქციონურ პარტიასაც კი.

სოციალისტობა ამ 15 სომეხ ამომრჩევლისა, რასაკვირველია, ჩვენს წარმოდგენას აღემატება. სიხარულის ცრემლები ხატისოვისა და არშაკ ბაბოვისა ეს უფრო ცვარად ნაქცევი ორთქლია იმ სოციალისტურ შექამანდისა, რომელსაც აწარმოებებს სომხის ბურჟუაზია აქ საქართველოში და იმავე დროს სომხის პროვინციებში გაჰყავს უკიდურესი შოვინისტი დეპუტატები. ეს დაამტკიცეს ბაქოს არჩევნებმა, სადაც, სომხის კურიაში, წინააღმდეგ მემარცხენეებისა, მათ გაიყვანეს შოვინისტი დეპუტატი. ასეთი ვითარება ჩვენ

გვახსენებს საქვეყნოდ ვალიაროთ, რომ ქართული სოციალ-დემოკრატიის მკვებავი არის სოლოლაკის ბურჟუაზია და ამიერიდან, ბრძოლა როგორც ერთთან, ისე მეორესთან აუცილებელი *Conditio sine qua non* უნდა იყვეს ჩვენის მოქმედებისა.

ამ დამარცხების შემდეგაც, ღირსება ერისა მოითხოვს უფრო ერთგული გახდეს თავის მისწრაფებისა და ყველას დაუმტკიცოს, რომ ადეა, რომელიც ასულდგმულებს მას, უმწიკვლოა და დაუმარცხებელი. მაგრამ იგივე ღირსება მოითხოვს ჩაუკვირდეთ იმ მოვლენას, რომლის მსხვერპლიც გახდით ჩვენ. როცა ქვეყანას არა ჰყავს ქეშმარიტი დემოკრატია, ან უკეთ რომ ვსთქვათ, როცა იგი იმდენად სუსტია, რომ არ შეუძლიან საქმის მეთაურობა; ქართველი სოციალ-დემოკრატია კი ერის უწმიდეს საუნჯეს 15 საარჩევნო ხმაში ჰყიდის და როცა 15 სომეხი ბურჟუა ფაქტიურ თავდასხმას ახდენს ჩვენს ეროვნულ წმიდათა-წმიდაზედ, ჩვენს ეროვნულ ინტერესებზედ, მაშინ ოცდა ცხრა აზნაური—ამომრჩეველი, გაწვრთნილი და დარაზმული სამი ივნისის კანონით,—ის უდრეკი ძალა უნდა იყვეს, რომელზედაც უნდა იმტვირთონ თავიანთი „სოციალისტური“ შუბლები 15 სომეხმა ამომრჩეველმა. როცა თბილისის მაზრაში, ამ ქართველ ფეოდალთა ბუდეში, ორბელიანების და სუმბათაშვილების ნაცვლად ისეთი „აზნაურები“ გადიან ამომრჩეველბათ, როგორც ხატისოვია და ისეთი „ქართველები“, როგორც ჯაბადარი — ეს იმას ნიშნავს, რომ ქვეყანა განსაცდელშია ჩვენისავე უთაურობით, და ეს გარემოება ძალაუნებურად ჰქმნის მომავლისთვის ისეთ სიტუაციას, როცა რომელიმე რეაქციონერ მემამულეს უფრო მეტი ეროვნული ღირებულება ექმნება, ვიდრე „რევოლუციონერ“ ჯაბადარს.

აი, სურათი იმ მომავალ რეაქციისა, რომლისკენაც მიაქანებს ქართველ ხალხს სოციალ-დემოკრატია და აი, ის სიტყვები, რომელსაც ვამბობთ ეხლა, არჩევნების შემდეგ და რომელსაც ვიტყვით მერე—არჩევნების წინ.

არჩევნების ქრონიკა

ქართლ-კახეთის დეპუტატის არჩევნის დროს გამოცხადდა 44 ამომრჩეველი, რომელნიც ასე დაიყვნენ მისი საარჩევნო ულთის წინ:

თეთრი	შავი
16-მა ქართველმა	15-მა სომეხმა
3 „ თათარმა	1 „ „ქართველმა“ (ივ. ჯაბადარმა)
2 „ სომეხმა	7 „ სოციალ-დემოკრატმა

სულ 21 თეთრი კენჭი. სულ 23 შავი კენჭი.

ამ რიგად 15-მა სომეხმა დაშნაკცაკანმა, ბ. ხატისოვის მეთაურობით, გადასწყვიტა ქართლ-კახეთის ქართველ დეპუტატის, ლ. ანდრონიკაშვილის ბედ-იღბალი, გააშავა იგი და თავისი ხმები მთლად მისცა ქართველ ერის მოღალატეთა წარმომადგენელს და თავის მოძმეს—რუსთა სოციალ-დემოკრატიის პარტიის წევრს—კარლო ჩხეიძეს.

ჩვენ ყოველთვის დარწმუნებული ვიყავით, რომ ეხლანდელ სომხის ბურჟუაზიის პოლიტიკურ-ეკონომიურ გეგმაში შედიოდა და შედის ის ელემენტები, რომ საქართველო რაც შეიძლება მეჩად დაასუსტონ, ეკონომიურად დაჩაგრონ და საზოგადოთ, მის ეროვნულ იდეალების განხორციელებას სისტემატიურად გზაზედ გადაეღობონ ხოლმე. მაგრამ, ჩვენ მაინც ვერ წარმოვიდგენდით იმ ძლიერ სიხარულსა, „ისტერიკების“ და „ბედნიერ ცრემლების“ თანხლებით, გამოწვეულს სომეხ ამომრჩეველთა შორის, ქართველ დეპუტატის გაშავების შემდეგ.

ასე გულახდილად და ცინიკურად!

ინჟინერი არშაკ ბაბოვი „ისტერიკამ“ აიტანა... სოც.-დემოკრატებმა ხელით გამოიტანეს იგი საარჩევნო დარბაზიდან... ბაბოვი ტიროდა... იცინოდა. რა აშბავია! ჰკითხეს მას... რა მოგივიდა? „ვაჰ! მამაჯან! ანდრონიკაშვილი გავაშავეთ... მიხარია... ჩვენი ძვირფასი კარლო, კარლო ჩხეიძე გავიყვანეთ... სიხარულისაგან თავბრუ მეხვევა!..“ მოსთქვამდა არშაკ ბაბოვი... ბევრი სხვა სომხებიც იწმენდნენ ცრემლიან თვალებს...

დიდი სიხარულით მიეგებნენ საერთოდ სომხის ამომრჩეველები ქართლ-კახეთის დეპუტატის გაშავებას...

ეს იყო ის მნიშვნელოვანი წუთი, როცა სომ-

ხის ბურჟუაზიამ ნათლად და ს ბოლოოდ გამოხატა თავისი სიძულვილი ქარ-ველ გრისადმი.

ეს იყო ის წუთი, რომელიც ღრმად აღინიშნება ქართველის გულში და აუცილებლად მოითხოვს მისგან თავგანწირულს ბრძოლას იმათთან, ვინც ქართველ ხალხს ნაოფლარით გაივსეს ჯიბეები, საკუთარი სომხის ერის მეტხოვრცადაც შექნენ და სიხარულის ცრემლით სტირიან ქართველების დამარცხებაში ხელის შეწყობის დროს.

მაგრამ მომავალი გვიჩვენებს საბოლოოდ ვინ დამარცხდება და ვინ არა.

დამსწრე.

პ რ მ ს ა

მშვენიერი და წრფელი გულით დაწერილია „ზაკავკაზიში“ წერილი გ. ევანგულოვისა არჩევნების შესახებ, საცა იგი ჰკიცხავს იმ ნაწილსომხობისას, რომელსაც

„თავისი ზოლიტიკური აღზრდა მიუღია ქალაქის თვითმართველბაში... შე ვამბობ იმ ნაციონალურ, ზომიერ სამხობაზე, რომელიც აინიჟდნენ ხაციონალისტ მანაჟისთვის და უკიდურეს შემარცხენუ ბეკნადიანის ამორჩევას ეროვნულ უბედურებად ჩასთვლიდნენ, ერუენისა და განჯის ამომრჩევლებად რომ უოფალიუენენ.“

შემდეგ იგი გაკვირვებით კითხულობს:

„რა ისეთი სპეციფიური ქართველი მიზანი უნდა ჰქონდეს სსკელმწიფო სათათბიროში ქართველ ნაციონალისტს, მიზანი, რომელიც საფრთხეს უმსხადებდეს არა მარტო სამხურ ეროვნულ ინტერესებს, არამედ თვით სოციალკლუბისასაც?“

და ათავებს:

„გარდა ზოლიტიკური სიბეცისა, ჩემმა თანამემამულეთ გამთინიეს არა კეთილ-სინიდასიერებაც. შე მესმის კიდევ, რომ ამომრჩევლებმა მისვალ შემამულებებისამ, რომელიც ამოირნია შემთხვევით შეკრებილმა უმრავლესობამ, ნება მისცა თავის თავს სმა სოციალისტისთვის დაეთმო — ხომ ეს არსნლებიან სოციალისტისთვის სოვეტნიკებიც! მაგრამ არა ჰქანდათ, ჩემის აზრით, არამც თუ წნუთბრვი, არამედ ფორმალური უუღლებაც კი, სმა შეეცათ სოციალისტებისთვის იმათ, ვინც გავადპროგრესისტების სიით და სოციალ-დემოკრატებთან ბრძოლას იბირებებდა.“

„ზაკავკ. რეში“ სწერს ვილაც გრუზინი (ქართველი?):

„ქუთაისის გუბერნიამ, სადაც ქართული ელემენტები უფრო შეურველია, მოამოზა თავიდან სოციალ-დემოკრატების უდელი და გელფანის ამორჩევით სთქვა, რომ მას სურს გაიკონას ტავრდის სსსსლუში ფხისკელი, მშვიდი სიტუვა ქართველ ხალხის დავიწეებულ წირ ვანამზედ და თბილისის გუბერნიამ“.

უმეტებს გაზეთი
საცა მცხოვრებთ არაფერი სკერთთ არა აქვთ სოციალ-დემოკრატებთან, ესევე ვერ მოახერხს.
ბრალი სომხებს ედებათო.

ბაღკანეთის ომი

რთი გათავდებოდა ბაღკანეთის სახელმწიფოთა ომი ოსმალეთთან, იგი რომ ნორმალურ პირობებში სწარმოებდეს, - ეს ძნელი გამოსაცნობი არ არის. თანამედროვე ომი არ არის დამოკიდებული იმდენად პირად გამბედაობაზედ და ღონეზედ, რამდენადაც ჯარისკაცთა რაოდენობაზედ, მათ შეიარაღებაზედ და მეომართა ხაზინის სიმდიდრეზედ. ამ მხრივ, ნორმალურ პირობებში, ოსმალეთი გაცილებით სჯობნის ბაღკანეთის კავშირს. ანტიომ ომი აუცილებლად სლავიანთა და ბერძენთა სრულის განადგურებით თუ არა, დამარცხებით მაინც უნდა გათავებულიყო; მით უფრო, რომ განვითარებით ოსმალეთი უფრო მალა თუ არა, დაბლა არა სდგანან. მაგრამ მოკავშირეთ ცული დრო შეურჩიეს, სწორეთ ისეთი დრო, როცა ძლიერი მტერი დასუსტებული იყო შინაური და გარეშე ომით.

ოსმალეთი ჯერ ვერ ჩამდგარიყო ნორმალურ კალაპოტში, სამხედრო რევოლუციისაგან შერყეული; ჯერ პროვინციების აჯანყება და შფოთი ვერ დაეცბრო, რომ უძლები იტალია მიესია და განაპირა ტრიპოლიტანიის ჯიჯგნა დაუწყო. ოსმალთა მხნეობა არ შედრკებოდა ამ ომშიაც, რომ გაჭირვებულ დროს ბაღკანეთის ტურა-მგლებიც არ დახროვილიყვნენ და გამწარებული, სწრაფი იერიში არ მიეტანათ მათზე. პირადი და რაინდული ეთიკა ნებას არ აძლევს ადამიანს, მაშინ ეძგეროს მტერს, როცა იგი სხვას ებრძვის და შენკენ ზურგი აქვს მოქცეული, ან როცა იგი გასაჭირშია, მაგრამ სახელმწიფო პოლიტიკისთვის ეს სწორედ „ბრძენთა მომენტია“ და აკი იქეპა კიდევ ჩერნოგორიის ზარბაზანმა ოსმალეთის საზღვარზედ, როცა ჯერ დასაფლავებულნიც არ იყვნენ ტრიპოლიტანიის გმი-

რები, როცა ჯერ კიდევ ზავი არ იყო ჩამოგდებული იტალიასა და ოსმალეთს შორის.

Duobus litigantibus, tertius gaudet!*) და აკი გათახსირებული ევროპა უყურებს სეირს, ელის და უხარია, რომ გაშმაგებული მტრები ერთმანეთს შეაღწევენ ძალას და შეაღწევენ იარაღს; რომ შემდეგ, მშვიდათ, დიპლომატიურად ხელები ჩაყოს ბალკანეთის საქმეებში და გემრიელი ლოკმები იხელოოს. გაზეთები სწერენ, საზოგადოება ლელავს, ზოგის სიმპატია ერთ მხარეს იხრება, ზოგისა მეორეზედ, მაგრამ „რეალური პოლიტიკის“ მეთაურნი „ფხიზლად“ სჯიან და განსაკუთრებით მარტო თავის სახელმწიფოთა მატერიალური ინტერესის თვალსაზრისით მოქმედობენ. გულუბრყვილონი არიან ის მწერლები და ის პოლიტიკოსები, რომელთაც ჰგონიათ, რომ გულწრფელი მიმართვა სახელმწიფოებისადმი, ან თხოვნა სამართლისა, რამე შედეგს გამოიღებს.

ევროპის გათახსირებული სახელმწიფონი, მარტო მაშინ ჩაერევინ საქმეში და შესწყვეტენ საშინელ სისხლის ღვრასა, როცა ერთმანეთთან მშვიდობიანად შეთანხმდებიან და საომრად გამოსულნი მტრები კი ერთმანეთს უკანასკნელს კბილებს შეაღწევენ და, არაქათ გამოლეულნი, არაჰც თუ წინააღმდეგობას ვერ გაუწევენ იარაღით, „კულტურულად და განათლებულად“ მოწყობილ ცარცვას, არამედ „სიხარულით“ დაემორჩილებიან მათს მსჯავრს, ოღონდ ამოსუნთქვის შეძლება მიეცეთ.

ამისთანა მდგომარეობაში ჩავარდნილ ოსმალეთისათვის ძნელია საბოლოო გამარჯვება და მარტო ომის გაქიანურება თუ მოაბრუნებს მისკენ ბელონის სახეს. შორეულ საზღვრებზედ გაფანტული ჯარის გადასხმა ბრძოლის ველზედ, გაძნელებულია უჯგოფობით და საქარო ხომალდების უქონლობით. ომის საშუადისად დრო თითქმის არა ჰქონია ოსმალეთს და საომარი საზღვრები თითქმის დაუცველი ჰქონდა. ამით აიხსნება ასეთი სწრაფი იერიშები და შუაგულამდის შექრა სლავიანებისა „ბრწყინვალე პორტას“ სამფლობელოში. სტამბოლსაც კი ექადებიან, მაგრამ რაც უნდა დავარდნილი იყოს ერი, იაფად არ დაუთმობს მტერს 500 წლის ნაამაგდარს სატახტო ქალაქს. მთავარს, გადამწყვეტს ბრძოლასაც არ შეიძლება ისე შეგხედოთ, რომ ოსმალეთის ვარსკვლავი ჩასულია, თუ ამ ცეცხლწაკიდებულ ტერიტორიაზედ არ ამოყვეს თავისი

ხიშტი შეთანხმებულმა და „მშვიდობიანობის მოყვარე“ ევროპიელ სახელმწიფოებმა და, ან არ დადასტურეს მომხდარი ამბავი, ან ერთმანეთს არ დაუწყეს გლეჯა სხვის სარჩო-საბადებელის გამო.

მაშინ კი დატრიალდება ქარიშხალი და ევროპიელ სახელმწიფოთა ომი არ ეგვანება ეხლანდელ ომს. საფრანგეთი, გერმანია, ავსტრია, ინგლისი, იტალია, რუსეთი—აი ის აქლემები, რომელთ წაკიდება არა ერთ კოზაკს გასტეკყავს, არა ერთ სახელმწიფოს დაურღვევს და მიუფლეთ-მოუფლეთს საზღვრებს, არა ერთს გაუცამტვერებს საუკუნოებით შეძენილს კულტურას.

ბალკანეთის საკითხი ყოველთვის იყო და არის ის საშიში, მგრძნობიარე ადგილი, რომლის ხელის ზღვებას შეუძლიან მთელი ევროპა და მასთან კაცობრიობა—ააფეთქოს.

ამით აიხსნება ის გაფაციცებული თვალყურის დევნება პრესისა, საზოგადოებისა და დიპლომატიისა, რომელიც ჰაერში საერთო ომის სუნს ატრიალებს, ერთის მხრით, და მეორეს მხრით სცდილობს „შეიარაღებული მშვიდობიანობა“ ჩამოაგდოს.

ეს საშინელი საერთაშორისო ომი ისეთი უამია, რომ ძილს უფრთხობს არა ერთს პატიოსან ადამიანს და ცბიერს დიპლომატს. უნდა ვიფიქროთ, რომ ყველაფერს დონეზედ დააყენებს დაბრძნილი და გამოცდილი დიპლომატიაში, ევროპიელი „კონცერტი“, თორემ უცნაური მოვლენის მაყურებლად გადავიქცევით: კოზაკებს ჩხუბი მოუვიდათ და აქლემები კი გაიქყლიტებიან, რადგან ბალკანეთის უძღურ სახელმწიფოთა შეჯახება, თანამედროვე საომარ ტენიკის განვითარების დროს, უბრალო თამაში იქნება შედარებით იმასთან, თუ რა გამანადგურებელი შედეგი მოჰყვება ორს, ან რამდენიმე ძლიერ სახელმწიფოს შეჯახებას.

რ. გ.

ჩვენი საქმეები

წერილი II

(დასასრული *)

გვგონია, ვერავინ დაგვწამებს იმ ველურ აზრს, ვითომ ჩვენ წინააღმდეგნი ვიყვნეთ

*) როცა ორნი ჩხუბობენ მესამეს უხარიათ.

*) იხ. ჟურნალი „კლდე“ № 5.

კლასიკურ გიმნაზიებისა და უნივერსიტეტების საზოგადოთ და ქართულ კლასიკურ გიმნაზიებისა კერძოდ. პირიქით ვიტყვით, ქართული გიმნაზიები რომ არ დაგვეარსებინა თბილისს და ქუთაისში, ჩვენი სწავლის საქმე მთლად გაუბედურებული იქნებოდა. მაგრამ მაინც გავიმეორებთ, რომ ამ გვარი ტიპის სკოლებმა, ხელი შეუწყეს ჩვენი ხალხის გაღარიბებას, ერის დაუძლურებას და „ნედლოუჩების“ გამრავლებას.

არის ისეთი საგანი, რომელსაც ორი მხარე აქვს: კარგი და ცუდი. მაგალითად კრედიტი კარგი საქმეა, მაგრამ იგი კარგია მხოლოდ თავდაქვრივად, საქმიან ადამიანისათვის. ჩვენებურ თავდაზნაურებისთვის კი კრედიტი რომ არავის არ გაეხსნა, ისინი არ გაღარიბდებოდნენ და ჩვენი მიწაწყალი სხვის ხელში არ გადავიდოდა.

ასეა ჩვენი სკოლების საქმეც. წარსულ საუკუნეში, თუ დაუკვირდებით ჩვენს ცხოვრებას, დაინახავთ, რომ თავდაზნაურობისა და მასთან ერთად გლეხის გაღარიბების ერთ-ერთი მიზეზი სწორედ ჩვენი დღევანდელი სეპტური სკოლები იყო. გლეხებისაც ვამბობ, იმიტომ რომ თავდაზნაურობის გაღარიბება, იმ პირობებში, რა პირობებშია ჩვენ ვიმყოფებით, გლეხების გაღარიბებასაც ნიშნავს, რადგან მემამულის ხარჯის ზრდასთან ერთად, იზრდებოდა გლეხების გარდასახადისიც. მაგ, გლეხების გარდასახადი, ეგრედ წოდებული „ფოსტის ფული“ რომ გადავარდა და სამაგიეროდ ადგილ-მამულს დაედო გარდასახადი, მამულის პატრონს ძალიან არ სწყენია და უადგილ-მამულო გლეხს ძალიან არ ვაჰხარებია, რადგან ორივემ კარგად იცოდა, რომ ეს გარდასახადი ისევ გლეხის კისრიდან ამოვიდოდა.

თავდაზნაურობის გაღარიბება კი შემდეგ გვარად ხდებოდა. თავადი და აზნაური ვაჟი შვილს აბარებდა კლასიკურ გიმნაზიაში და სამხედრო კორპუსში, ხოლო ქალი-შვილს ინსტიტუტში და ზავედენიეში. ვაჟი გამოდიოდა იურისტი, ექიმი, ინჟინერი, აფიცერი, ქალი ფრანგულად მოლაპარაკე და „უმადლეს წრისთვის“ მომზადებული კობტა ტიკინი და ორივე თხოულობდა დედ-მამისაგან „უმადლეს წრეში“ ჩარევას და დიდ-კაცურ ცხოვრებას. „კნიაზ“, „კნიაჟნა“ ამ ღირსებას შეფერება უნდოდა. ბრწყინვალე ტიტული ბრწყინვალე ცხოვრებას თხოულობდა და „ბალები“, „ვეჩერები“ თეატრები ნადირობა, დოლი და სადილ-ვახშმები წლითი-წლობადინ ერთი ერთმანეთზე იყო დადამული და საქართველოს

ადგილ-მამული გირავდებოდა და იყიდებოდა ტანისამოსისა, ეტლებისა, ცხენებისა, ღვინისა და შამპანიურის ხარჯების დასაფარავად.

ქართველის შვილი, ქალი თუ ვაჟი ოჯახისა, რა მამულის გასაუმჯობესებლად კი არ იზრდებოდა, იზრდებოდა მის დასაქცევად. ქარხველ ერს გააღლიერებელ-გამაძლიერებელი შვილი კი არ ევლინებოდა, ევლინებოდა სიმდიდრის გამათახსირებელი რჩილი.

სახელმწიფო, ამ ასი წლის განმავლობაში გულმოდგინეთ ზრდიდა ჩინოვნიკებსა და შინაურ-გარეულ მტრების დამცველთ; ჩვენს სოფლებში კი, იმ თავით ამ თავამდე, მუშაობს ძველებური გუთანი და კავი, ითესება ძველებურად სიმინდი და ლობიო და ხალხი კვლავ იღრჩობა სიბნელესა და სიბინძურეში.

უტყუარი ქეშმარიტებაა, რომ სახელმწიფოს, აყვავება-გასაძლიერებლად, ჩინოვნიკებისა და სამხედრო პირების გარდა, სკირია აგრონომები, სამთო ინჟინრები, ტენიკები, კომერსანტები და სხვა. რადგან ერთი რომ ატრიალებს სახელმწიფო მექანიზმს, მეორე იცავს მას მტრისაგან, მესამე, მეოთხე... ხელს უწყობს მისი მიწა-წყლის სიმდიდრის შემუშავებას და ხალხის ეკონომიურ აღორძინებას და ეს აზრი, ქეშმარიტი სახელმწიფოს ცხოვრებაში, უფრო დიდს მნიშვნელობას იღებს დამოკიდებულ ერის მდგომარეობაში, რადგან სახელმწიფოს გამგებლობა და საზღვრების დაცვა აღარ თხოულობს იმდენ ძალას და პირს. ჩვენ კი, ამისდა წინააღმდეგ სწორედ მარტო ჩინოვნიკებსა და სამხედრო პირებს ვზრდიდით და არ ვფიქრობდით იმ გვარ შვილების აღზრდაზე, რომლებიც ხელს უწყობენ ეროვნულ სიმდიდრის შექმნასა და გაძლიერებას.

მაგრამ ჩვენი უბედურობა ამით არ თავდება. ეს უბედურობა—უბედურობა საერთოდ რუსეთის სახელმწიფოსი—ჩვენთვის, ქართველებისთვის, როგორც რუსეთთან დამოკიდებულ ხალხისთვის, ორკეცდება და სამკეცდება.

ქართველების კულტურის დაცემისა და გაღარიბების გარდა, თვით ქართველობა, როგორც ერი, უძლურდებოდა და უძლურდება, რადგან მას დღითი დღე აკლდება საუკეთესო შვილები. როგორც უწინ, მაგალითად ალა-მაჰმად-ხანის დროს გვაკლდებოდა საუკეთესო ქალები, რომელთაც თათრები თავიანთ ჰარამ-ხანებში გზავნიდნენ.

მოგესხენებათ, ჩვენ თავდაზნაურთ ნება მიუ-

ცათ თავიანთი შვილები მიიბარონ სახელმწიფო ხარჯით კავკავისა და ვორონჯის სამხედრო კორპუსებში.

ხელმოკლე თავადი და აზნაური სიხარულით ჩაეკიდა ამ „წყალობას“ და ყოველ წლივ იგზავნება ხსენებულ ქალაქებში ასობით ბავშვი.

რა მოვლით ქართველების ამ შვილებს?

სამშობლოდან გაძევება და გადაგვარება!

ბავშვი ჯერ ამ კორპუსებში სწავლის დამთავრებამდე ქართულს იფიწყებს, მისი ნორჩი თავი თანდათან ჰკარგავს ხსოვნას მშობლებისას, მახლობლებისას, თავისი სოფლისას, სამშობლოსას, მისი ბუნებისა, ზნე-ჩვეულებისას, შემდეგ სწავლას ამთავრებს, იცვამს აფიცრის ტანისამოსს და მიდის (კი არ მიდის, ჰგზავნიან) შუაგულ რუსეთისა და ციმბირის ქალაქ-სოფლებში და მის ქართველობას უნდა გამოეთხოვოთ სამუდამოდ, რადგან რუსეთის ქალაქი და სოფელი ხდება მის მეორე სამშობლოდ. ხშირად უფრო საყვარელი და სასურველი ვიდრე ნამდვილი სამშობლო.

ახლა იკითხეთ, რამდენი ქართველი ახალგაზრდა ყმაწვილი ათავებს ყოველ წლივ სწავლას რუსეთის უნივერსიტეტებში. სულ ცოტა რომ ვიანგარიშოთ, ყოველ წლივ ხომ გაათავებს ორმოცი, ორმოცდა ათი ყმაწვილი. სად არიან ეს უნივერსანტები? რატომ არ სჩანან ისინი ჩვენი ცხოვრების საზოგადო ასპარეზზე? ამას თავი დაანებეთ, რატომ აუ სჩანან ისინი ჩვენს ქალაქებში? წელიწადში ერთ-ორი შემოემატება ჩვენს საზოგადოებას და ამით თავდება საქმე.

დანარჩენნი? დანარჩენნი ისევ რუსეთის დაბა-ქალაქებში რჩებიან, ზოგი ექიმად, ზოგი ვეჟილად, ზოგიც ჩინოვნიკად და სასუდამოდ იკარგებიან ჩვენ სამშობლოსა და ერისათვის.

ასე და ამ გვარად ჩვენივე ცდითა და ფულით ვუზრდით რუსეთს ერთგულ ჩინოვნიკებსა, საზოგადო მოღვაწეთ და აფიცრებს და შემდეგშიაც ჩვენი საქველ-მოქმედო დაწესებულებანი, მდიდარი კერძო პირები და ყოველი ქართველი ოჯახი მზად არის თვითონ ლუკმა გაიწყვიტოს, თავისი გაქირებული საქმეები უკუ აგდოს, ძვირად დამჯდარი გროში გაიღოს და უნივერსიტეტებში კი სტიპენდიანტები იყოლიოს.

მდიდარი ქართველი მანათს არ გაიმეტებს სოფლის სკოლისთვის, კულტურულ დაწესებულებათათვის, კოოპერატიულისა და საკრედიტო ამხანაგობისათვის, უნივერსიტეტის სტიპენდიებისთვის

კი ათასობით გადასდებს და ჰგონია ქართველი ერის ბედნიერება ამაში და მხოლოდ ამაშიაო.

ეს ფსიხიკა ქართველისა დიდი ხანია ერთ დონეზე სდგას და მის შეცვლას არავითარი ნიშნები არ ეტყობა.

ახლა გადავიდეთ „ნედლოუჩკებზე“.

არ ვიცი, რომელი უბედურებაა უფრო სავალალო და სავაგლახო, ჩვენი ერის გაღარიბება-დაუძღვრება, თუ ამ „ნედლოუჩკების“ გამრავლება.

გემნაზისა, თუ სემენარიის პირველ, მეორე კლასიდან უნიკოლისა თუ უსახსრობის გამო დათხოვნილი და სახლში დაბრუნებული ახალგაზრდა, თავის ოჯახისა და საზოგადოების მეტ-ხორცად ხდება. თუ აზნაურია ან თავადი, იარაღს იკრავს წელზე და ხალხსა ჰყვლეფავს, ან დუქანში ქეიფობს. და თუ გლეხია, იცვამს შავს ხალათს, თავის მოძმეებში გამოსარჩევად, და სოფლის ქეჯის დამრიგებელად ხდება. ერთსაც და მეორესაც ნება-ნი უსწავლიათ, ორი პატარა წიგნაკი წაუკითხავთ და „ნასწავლ“ ადამიანებში სდებენ თავს. მუშაობა არ შეუძლიანთ, ან როგორ უნდა იმუშავონ, რომ კავის მოკიდებას არ ჰკადრულობენ, ინგლისის გუთნის მოხმარება კი არ იციან, სიმინდს არ გაათხნიან, ბრინჯისა და ბამბის თესვა-მოვლა კი არ იციან, პანტასა და ტყემალს არ მოუვლიან, კალვილისა და დიუშუმის გაშენებას კი ვერ მოახერხებენ, ერთისსიტყვით, იმგვარად, რა გვარადაც დღეს ჩვენს სოფლებში მიწას უვლიან და მუშაობენ, ეს შუა გზაზე დარჩენილი ახალგაზრდანი, არა ჰკადრულობენ, გაუმჯობესება მუშაობისა კი მათ არ შეუძლიანთ, რადგან მათთვის ეს არ უსწავლებიან, ხოლო ლათინურისა და ბერძნულის ენების არსებით სახელთა ბრუნვა და ზნეების დახრა მათ ცხოვრებაში გამოუსადეგარია.

რალა დარჩენიან მათ? ან პოლიციის მოხელეობა ან პოეტობა და ბელეტრისტობა. რაც მოადგებათ ენაზე, იმას ამბობენ და რაც აზრი მოუვათ თავში, იმას სწერენ.

ამ გვარ ახალგაზრდების გაკიცხვა არ შეიძლება. ისინი დამნაშავენი არ არიან. სკოლების ორგანიზაცია ისე უნდა მიეწყოს, რომ ღარიბს შეეძლოს ამ გვარი სწავლის მიღება, რომელიც მას სიღარიბიდან გამოიყვანს, ერთ საქმეში უნიკოსა და ზარმაცს შეეძლოს ისეთი საქმეს მოჰკიდოს ხელი, რომელშიაც ის გამოიჩინს მეტს სიყვარულსა და უნარს. სოფლის მეურნეობის ასაღორძინებლად საქირთა სამეურნეო სკოლები, ჩვენს მთაველში

ამაღულ სიმდიდრის შესამუშავებლად საჭიროა პოლიტექნიკუმი, ხალხის საკეთილდღეოდ საჭიროა პროფესიონალური სკოლები და სხვა.

ჩვენთვის ისაა, რაც ქალაქებზე და დაკონკილ შარვალზე ჩაცმული ინგლისურ მაუდის ფრაკი.

მეგობარი.

ჩვენ კი ამისთანა არაფერი გვაქვს. გვაქვს მხოლოდ ისეთი სასწავლებლები, რომლებიც ღღეს

სიზმრის ვარდი

...და სიზმრის ვარდი! ისე ტასტქერ ველს სიამაყით, ისე ტივლივობ ამოფეთქილ ტრესლისა მზესზე — თითქოს ჰეშქელას ფრთებ-დანამუელს ტრემლის ვარაყით, ვერ არ ეგბინოს თავის ბავით შენსა ბავყე!..

ვაი მე! თორემ შენ ჭუკჭუკა მთის ნაკადული ჰეშქელას ისრით ატრიალ ბავეს კვლავ გაგითქელეს და ტელქი ქარინ, საქარწილად ფრთებ-მომართული მაშვის ჭახჭახზე აგატეკვებს, აგამეტეველებს.

ვაი მე! თორემ მე ვაჯნურმა, მე მოხიბლულსა, ისე ჩამოტნა და დააკვდა ჩემს მიმქრალ ტუჩებს, — რომ საუკუნო ამ სსოვნის ქეკლს—ამ კონის წყლულს, ვერც ერთი ასრი ვერ მოარჩენს, ველ ვიაუყებს!..

ი. გრიშაშვილი.

მეგვიდკოვითი სანი

(ავერჩენკოდან)

ქმრის სამუშაო ოთახში შევიდა ცოლი, დაცა სავარძელში და მწარედ ქვითინი დაიწყო.

— რაო?... რა მოხდა?!... შეეკითხა გაოცებული ქმარი.

— ჩემი შვილი... ვანო... უბედურობა... ჩვენი უბედურობა...

— რაო?... ძაღლმა ხომ არ დაგლიჯა?!...

— არა... არავის დაუგლიჯია... ტირილით ძლივს და უპასუხა ცოლმა... მერე ლამპას მიაპყრო ცრემლისაგან დაშუშებული თვალები და დაბალის ხმით საიდუმლო ამბავს მოუყვა.

— ჯერ კიდევ... გუშინ საღამოს... არას ვამჩნევდი... წუხელის ივანშმა ჩვეულებრივად... ისე როგორც ყოველ დამ... მერე დაწვა... ღღეს დილით რძით ჩაიც დალია... მერე სეირნობდა... ახლა კი... მოვიდა ჩემთან... ასე ორი საათის წი-

ნად... ველარ ვიცან: თვალები უბრწყინავდა... ხელებსაც ისე ათამაშებდს, თითქოს... ბაწრებზედ ჰკიდიოა.

— უიმე... შვილო!!... შევკვივლე.

— „დედილო“... მეუბნება... „დედილოჯან... მაპატივე, მაგრამ ღრამა კი უნდა დავსწერო“-ვო. ქმარი უგონოდ წამოვარდა. სავარძელმა შორს ბრახვანი მოიღო.

— რა... ოოო...?!

ცოლმა მეტის სიმწარისაგან მარტო თავი და ჩაიქნია...

— მაშა-ქა... მეუბნება... „ღრამის დაწერა მინდა“...

— ვანოჯან... შევევედრე... დაფიქრდი, შვილო... აბა, ეგ რა მოვლანდებია მეთქი... განა თუ შეეფერება... მე, ობერ-ოფიცრის ასულს... მამა შენიც ბანკის მსახური... და შენ კი...

აქ ცოლმა ცრემლები ველარ შეიმავრა...

— აბა რას გვიშვრები, შვილო... მოხუცებულობაში, ყელს რაზედ გვჭირი... გვარს რად გვირცხვენ მეთქი... მაინც არ დამიჯერა...

— დედლოჯანო!.. მეუბნებოდა... აღბაღ ასეთია ჩვენი ბედისწერა... რომ ერთი დრამა მაინც უნდა დავსწეროვო...

ოთახში სამარისებული სიჩუმე ჩამოვარდა.

მაგიდაზედ დაყრდნობილი, უხმოდ ქვითინებდა მამა.

— ო...ხ!.. ღმერთო... რისთვის?.. ამასაც შემისწარი!?. ოხ!... ჩემისავე ხელით აკვანშივე რომ...

მამამ აქ მაგრად თმებში იტაცა.

— არა!... ჩვენვე ვართ დამნაშავენი... ჩვენვე. განა ჩვენ ჯვარისწერის უფლება გვქონდა... რატომ დროზედვე არ გაუწიეთ ანგარიში იმ მოვლენასა და ფაქტს, რომ ჩემი ღვიძლი დეიდა წმინდათ ცერკიტა იყო... შენი ცხონებული მამა კი ლოთობისათვის სამხედრო სამსახურიდანაც დაეთხოვნათ.

— ხა!.. ხა!.. ხა!..—ეს ჩვენი ჩამომავლობითი ცოდვის კითხვაა...

სიმწარისაგან გონება დაკარგულ მამამ ერთი კიდევ გაღიხარხარა შემზარავი ხმითა.

—

პატარა უსინათლო ოთახში მაგიდასთან რჯდა ახალგაზრდა ყმაწვილი-კაცი. შეშინებულივით თვალებს აფაციცებდა და სწერდა.

ოდნავ გაღებულ კარებთან, წამდაუწუმ მიიბრუნდა დედა მისი, იწმენდა ცრემლიან თვალებს და ოთახის მეორე ბოლოს, სავარძელში ჩასვენებულ და გარინდებულ ქმარს, ჩურჩულით ეუბნებოდა.

— სწერს!.. მეორე მოქმედებასა სწერს.

— სწერს!.. გვიშველე უფალო... და გადმოგვხედე, ვითარცა მრავალწოდებულსა იოზსა, მონასა შენსა... ხომ უწყი... უფალო, რომ ყოველივე შენ ხელთაა...

ახალგაზრდა ყმაწვილი დრო გამოშვებით თავდაღუნული შედიოდა სამზარეულოში; გადამწრალ ტუჩებით ამოსწრუპავდა ხოლმე მთელ ტოლჩა წყალსა და კვლავ უბრუნდებოდა წერას.

— შვილო... ვანო!.. ხელ-აპყრობილი უძახდა მამა. ჩვენო ცოდვის შვილო...

მალე მთელ ქუჩას მოედო ეს ამბავი.

ერთხელ ქაღალდის საყიდლად რომ ჩავიდა მედუქნესთან (მოსამსახურეს ცივი უარი ეთქვა ქაღალდის მოტანაზე), მედუქნე დაღვრემილი სახით მიეგება:

შვილო... მე კარგად ვიცნობ თქვენ მშო-

ბლებს. პატროსანი ხახლია... თქვენ-კი... აბა რას მიედ-მოედებით!.. დრამასა სწერთ?!...

ყმაწვილმა ყვიციანი სახით გაულრიჟა მედუქნეს და ლაპარაკი ხუმრობაში ჩაუტარა.

— განა შენთვის კი უკეთესი არაა?.. მკრტი?... ქალაღმშააც რომ ფულს მოიგებ?!...

— ღმერთმა მაშოროს მაგისტანებს... წყეულიმც იყოს ეშმაკის კერძი... სულს წავიწყმედავ... სახლისაკენ რომ ბრუნდებოდა, ქუჩის ბიჭ-ბუჭობა დაუხვდა.

— არა... ეს ლაწირაკიც რომ დრამებსა სწერს?!...

— რომელი, ბიჭო?.. ესაა?!..

— ხო!... სწორედ რომ ეს დოყლაპია ესა... ეგ თავქარიანი ეგა...

— გაუშალე ერთი მაგას... დაიქცივლა ვილაცამ...

— სსსზიუ .. უუ?.. მოისმა ქვებისა და ჯოხების ზუზუნნი...

ყმაწვილი კაცი გულგახეთქილი ეზოში შევარდა. ალაყაფის კარებთან მეფოვე დახვდა, რომელმაც, მითომ და უცაბედათ, თავზე საესე ვედრა ნარეცხი წყალი გადაასხა.

კიბეზედ რომ არბოდა, მეზობლის მოსამსახურე შეეხეწა. ბებერმა დედაკაცმა პირჯვრის წერა დაიწყო, საჩქაროდ შავი ფული ჩაუღო ხელში და წაიჩურჩულა:

— საცოდავის შვილი...

მეოთხე მოქმედებას რომ სწერდა, მშობელმა დედამ მწუხარებას ვედარ გაუძლო და უჩუმრად მიიკვალა. უკანასკნელ წამში დედის გულს შენდობის ოხვრა და აღმოჰხდა.

დრამა რომ დაამთავრა, ყმაწვილი კაცი მალულად საცენზურო კომიტეტისაკენ გაემართა.

— რას გვიბრძანებთ?... შეეკითხა მსახური.

— დრამა მოვიტანე...

— ოხ... დაგლახვრა ღმერთმა... მე კი მეგონა... აბა აქ რაღასა სდგებარ. წადი და გარედ კიბეზედ ჩამოჯექი... თორემ... კაცნი ვართ, აქ ვისიმე პალტო არ ააცოცო. ხომ იცი სიფრთხილეს თავი არა სტკივო.

კიბის საფეხურებზე დინჯად ჩამოჯდა ყმაწვილი კაცი და მთელ ორ საათს ჯიუტად უცდიდა. როგორც იყო, ცენზორიც გამოვიდა. ახალ გაზრდა დრამატურგი სწრაფად გაემართა მისკენ, გამოემცნაურა და ხელი გაუწოდა. ცენზორმა თავისი ხელი ჯიბეში ჩაიღო, დაქმანული სახით შეხედა ხელნაწერსა და ჰკითხა:

- დრამაა???
- დრამაა...
- რათა?..
- ისე...
- მერე თქვენ წალების წმენდა იცით?
- არა...

— აბა... ეგ არის და!.. წალების წმენდა არ იცით და დრამებს კი სწერთ...

— ოხ! უფალო და მეუფეო... რატომ არ დაგვაბრძავენ, რომ აღარ მზერდნენ ჩვენი თვალები ამ უსაქმოდ მოხეტიალე უქნარებს?!... გაეთრიე...

ახლა მან თავისი დრამა თეატრის ანტრეპრენიორს წაუღო. უკანასკნელი რეპეტიცია ჰქონდათ და მუშები დეკორაციებსა სდგამდნენ. გაუგეს თუ არა მოსვლის მიზეზი, ერთმა მუშამ დასადგმელოთახის მარცხენა კედელი თავში მოახვედრა. მეორემ კი, ბაღის მოსაწყობად დახატული დიდი ბუჩქნარი, ცხვირ წინ ჩამოუქროლა. ყმაწვილმა ყველა ეს დიდი მოთმინებით გადიტანა და, როგორც იყო, ანტრეპრენიორამდისაც მიადწია.

- რითი შემძლია სამსახურის გაწევა?!..
- შეეკითხა ანტრეპრენიორი.
- მე თქვენ დრამა მოგიტანეთ.
- დრამა...ო?!... მერე რაში მინდა მე თქვენი დრამა?!?...
- დასადგმელად...
- როგორ თუ დასადგმელად?!...
- უკაცრავად... თქვენ განა დრამებს არა სდგამთ?.. კრძალვით შეეკითხა გაცეხული ყმაწვილი.
- სრულებითაც არა!.. მაგრამ... დიახ... რასაკვირველია, ვსდგამთ, ვინაიდან... რომ... თეატრი ხომ უდრამოდ არ შეიძლება.
- ხი...ხი... გაიფხრიწა ახალგაზრდა ყმაწვილი.
- ხო და...აი...იქნებ ჩემი დრამაც დასდგათ?... ნება მიბოძეთ მოგართვათ...
- ანტრეპრენიორმა გამოართვა შეკრული ხელნაწერის დასტა ქაღალდი, გადაატარიალ-გადმოატრიალა და გაუშვირა.
- არა...ესეც არ გამოდგება... სისულელეა.
- ღმერთო ჩემო!.. ჯერ ხომ არც კი წაგიკითხავთ?!...
- მე უკვე ვიცი...ბატონო...მერწმუნეთ. ამ საქმეში ვარ დაბერებული.

სპირილონ... ერთი ეს ყმაწვილი მიაცილე კარებამდის.

ახალგაზრდა დრამატურგმა გზახედ დიდი პორთფელი იყიდა. სახლში რომ მივიდა, თავისი დრამა მძიმედ ამ პორთფელში ჩასდო. მერე ჩავიდა ქაღალდის საყიდლად და ახალი დრამის წერა დაიწყო...

მამა მისი დარდით სახლიდან აღარ გამოდიოდა. თავის სამუშაო ოთახში იჯდა და გარინდებული სულ რაღაზედაც ფიქრობდა. ბოლოს მშობლის გულმა მაინც ვერ მოითმინა...

ფეხ-აკრფეთ შევიდა შვილთან, როდესაც იგი მეოთხე დრამას სწერდა, ჩაუვარდა ფეხებში და ბოლმისაგან ხმა-წარსულმა საზარლად დაიღრიალა:

— ვანოჯან!... შვილო! დეთის გულისათვის გვაპატივე... შენს მშობლებს. ჩემი ღვიძლი დეიდა... შვილო... მთლად ცერცეტა იყო. ცხოვრებულ დედიშენის მამა კი თურჲ განუწყვეტლივ ლოთობდა...

შეგვინდევო... შვილო...

გ. მამრაცე.

პეტრე გაბრატიონი

(1765—1812)

VI

ფინლანდიის ბრძოლის ველიდან, პეტრე გაბრატიონი გაგზავნეს მოლდავიაში მომქმედ რუსის მხედრობის მთავარ სარდლად 1809 წლის მარია-მოხისთვის პირველ რიცხვებში. ოსმალეთთან ომს ბოლო აღარ უჩანდა, სამს წელიწადს გაქიანურდა იგი და ადამიანს ისე ეგონება, რომ ნიქიერი სარდალი იმისთვის გაისტუმრეს შორეულს ოსმალეთში, რომ დროზედ ბოლო მოუღოს ამ გულის ვაჟაყალბეგელ ომსაო. მაგრამ საქმე სულ სხვანაირად ყოფილა.

როგორც ზემოდ მოვიხსენიეთ, თ. პეტრე შუატანი კაცი იყო, ძარღვიანი, შავგვრემანი, ხმელ-ხმელი და დიდ ცხვირა. ასეთის სახისა და ტანის პატრონს ლამაზ ვაჟაკად ვერავინ ჩასთვლიდა და ძნელად თუ ქალებს გადარეგდა და მათს დაუდგრომელს გულს მოინადირებდა. მაგრამ მისმა სამხედრო დიდებამ, საარაკო და საოცარმა ვაჟაკობამ მოხიბლა იმპერატორ ალექსანდრე პირველის და, ეკატერინე პავლეს ასული, რომელსაც

გაგიჟებოთ შეუყვარდა ბაგრატიონი. ბატონის ასული ეკატერინე ამ ჟამად იყო ესე 18—20 წლისა. ბატონის ასულს საჩქაროდ საქმრო მოუძებნეს და 1809 წ. აპრილის თვეში მითხოვეს ოლდენბურგის პრინცს გიორგის. თ. პეტრემ ჯიუტობა გამოიჩინა და თვისს უკმაყოფილებას არა ჰფარავდა, რომ ბატონის ასული ეკატერინე გათხოვეს. თ. პეტრეს გაჩერება და დაყოვნება პეტერბურგში უხერხული გახდა და გადასწყვიტეს მისი თავიდან მოშორება. უბოძეს სრული გენერლობა (ინფანტერიის გენერლობა) და გაგზავნეს მარიამობისთვის დასაწყისს 1809 წ. ოსმალეთის სამხედრო მთავარ სარდლად. ასე რომ უმალღესის სამხედრო ჩინის წყალობა და სარდალთ-სარდლობა მოღდავიაში მოქმედ არმიისა საპატია ექსორიას და განდევნა-გაძევებას უფრო წააგავდა, ვიდრე დამსახურებულ წყალობა-პატივსა.

— : —

პეტერბურგიდან ექსორია ქმნილს პეტრე ბაგრატიონს ალბად მალე განეკურნა გულის იარანი, რაკი მოლდავიაში მოქმედ ჯარის უფროსობა ჩაიბარა. აქამდისინ თუ ბაგრატიონი სხვის ხელ ქვეითად მოქმედებდა, ამ ჟამად იგი სრულ უფლებიანი მთავარ სარდალი იყო და ისე აწარმოებდა საქმეს, როგორც მისი ნიჭი, გონება და სამხედრო გამოცდილება ამჯობინებდა. სათქმელი ხოლო ისაა, რომ პეტერბურგის ისტორიამ ცოტა არ იყოს კვალი დააჩინა და გული გაუტეხა. უმალღესი კარი ძველებურის ნდობით აღარ ექცეოდა თ. პეტრეს.

თ. პეტრე ბაგრატიონი ჩვეულებრივის სიმხნევით უფროსობდა და სარდლობდა რუსის მხედრობას რუს-ოსმალთა ომის დროს 1809 წ. და მალეც დაამთავრებდა ამ გაქიანურებულ ლაშქრობას, რომ ხელი არ შეეშალათ დასხვისთვის არ გადაეცათ სარდლობა.

პეტერბურგიდან პეტრე ბაგრატიონი მარიამობისთვის დასაწყისს გაისტუმრეს ოსმალეთის საზღვარზე და 18 მარიამობისთვის უკვე წაართვა ოსმალეებს მაჩინი. რომ იტყვიან, გადაფრინდაო, სწორედ ასე უნდა ვიფიქროთ. მაშინდელის საშინელი გზით ორი ათასი ვერსი გაიარო, არც კი დაისვენო ხეირიანად და მაშინადვე მტერს შეუტია და დაამარცხო, სწორედ რომ ყველა ეს იმის მოწამეა, რომ თ. პეტრემ სავსებით შეითვისა სუვოროვის ტაქტიკა: სიჩქარე და ზედ მისევა.

ოსმალეთთან ბრძოლაში 1809 წ. ბაგრატიონს

ჰყავდა სულ 20.000 ჯარის-კაცი. ჯარის ნაწილი იზმაილის ალყას უნდებოდა, ხოლო დანარჩენით დაიწყო მოქმედობა. მაჩინის შემდეგ ბაგრატიონმა დაიჭრა 22 მარიამობისთვის გირსოვო, 29-ს კიუსტენდჟი, 4-ს ენკენისთვის თავპირი დამტვრია ძლიერ ოსმალთა რაზმს, სადაც 12000 საუკეთესო ჯარის-კაცი ითვლებოდა; 11-ს ენკ. ალყა შემოართყა სილისტრიას, 14-ს აილო ალყა შემოართყული იზმაილი და 27-ს ბრაილოვი. სილისტრიის საშველად გაეშურა დიდი ვეზირი. ბაგრატიონი წინ გადაეღობა დიდს ვეზირს და 10-ს ოქტ. საშინლად დაამარცხა. მაგრამ მიუხედავად იმისა სილისტრიის აღება საკეთილოდ ვერ დასრულდა, რადგან ყოველის მხრიდან სილისტრიის საშველად ოსმალთა ჯარები დაიძრნენ და სილისტრიაში იმოღენივე ჯარი შეიკრიბა, რაც თვითონ ბაგრატიონს ჰყავდა. რაკი დამცველ და მოიერიშე ჯარის რაოდენობა გათანასწორდა, მოუხერხებელი შეიქნა ციხის აღება ალყის შემოვლებით, ან იერიშის მიტანით და ამის გულისათვის დროებით შეაჩერა ბაგრატიონმა ლაშქრობა და თვისი რაზმი გადიყვანა მდ. დუნაის მარცხენა ნაპირზე გაზაფხულზე ბაგრატიონი ჰფიქრობდა ხელ-ახლა დაეწყო მოქმედება, რაკი ჯარის რაოდენობას გაძლიერებდა.

ბატონის ასულ ეკატერინე პავლოვნასთან რომანმა ახლა იჩინა თავი. ამ რომანით ამრეზილმა სასახლემ დრო იზოვნა და უკმაყოფილება გამოუტახა პეტრე ბაგრატიონს, სილისტრია რომ ვერ აილო. პრველი შემთხვევა იყო ეს შემთხვევა, რომ პეტერბურგმა არ მოუწონა ბაგრატიონს სამხედრო საქციელი და როგორც ხედავთ ამ უკმაყოფილების საბაბი სამხედრო მოქმედება კი არ არის, არამედ სულ სხვა, რასაც ლაშქარ-ომიანობასთან არავითარი კავშირი არა აქვს. რომ ეს მართალია, სჩანს იქიდან, რომ პეტრე ბაგრატიონს უბოძეს ოსმალეთთან ლაშქრობისთვის უდიდესი ჯილდო—ანდრია პირველ წოდებულის ორდენი.

10-ს მარტს 1810 წელს ბაგრატიონის ნაცვლად ოსმალეთთან მეომარ რუსის ლაშქრის სარდლად დანიშნეს გრაფი ნ. მ. კამენსკი.

ალ. ფრონელი.

ივანე ჯაბადარი

ვის არ უნახავს, ან არ მოუსმენია რომელიმე ქართულ კრებაზედ ან დაწესებულებაში ეს „ცნობილი ქართველი მოღვაწე“ მისი ლამაზი სიტყვა, ტკბილი, ნარნარი, გულწრფელი.

ყვლგან გამოდის ქართველ მოღვაწის სახელით, თავადებული, ამაყად გადასცქერის სხვა „წვირილ ფეხა ქართველ მოღვაწეებს“.

ყოველ ქართულ კრებაზედ, ოპოზიციაში ითვისება.

ყველგან სცილილობს მითომ ქართველობის საქმე გამოაკეთოს,

აბნეული გზა-კვალი გაუწმინდოს, გაუკაფოს.

„პაწია ქართველი მოღვაწენიც“ გაფაცრებთ შესცქერაინ მას, ყურადღებით უსმენენ ყოველ მის სიტყვას და გაიძახან:

რა ქვეანია!

რა გულადი და გულახდილი მოღვაწეა!

რა რიგად უყვარს ქართველობა და უვლის მის საზოგადო საქმეებს!

ასე ეჩვენებოდა ყველგან და ყოველ გულუბრყვილო ქართველს „ცნობილი ქართველი მოღვაწე“...

ასე ეჩვენებოდა შორდამ „ტკბილი, ნარნარი, გულწრფელი ქართველების მოამაგე, მოქირნახულე“ ბ. ივანე ჯაბადარი.

მაგრამ გულუბრყვილობა რომ მოვიშოროთ და უფრო ახლო მიუდგეთ ამ „მოღვაწეს“ და მის „მოღვაწეობას“ დაუკვირდეთ, თვალწინ წარმოგიდგება საშინელი ტიპი „ქართველისა“, ამონახეთქი დღევანდელ გაოხრებული ქართული ცხოვრებისა.

ქართული საქმე მისთვის შექამანდია!

ქართული იდეალი მისთვის ის კოვზია, რომლითაც ამ შექამანდს გაიხლებათ.

და აი, ბ. ივანე ჯაბადარი სწორედ ამ „მოღვაწის“ სახით დათარეშობს ჩვენს საქმეების გარშემო, უვლის და „პატრონობს“ მას...

მაგალითები გნებავთ? აი...

მოგხსენებათ, კახეთის რკინის გზის კონცესიის აღების დროს რა ალიაქოთი ასტყდა მის გარშემო? ქართველმა თავად-აზნაურობამ დიდი შრომისა და ჯაფის დახარჯვის შემდეგ, მოაწყო სამშობლო ქვეყნისათვის ფრიად მნიშვნელოვანი საქმე:

კახეთის რკინის გზის გაყვანა იმ პირობებში, რომ გზის პატრონობა მმართველობა და შემოსავალი ქართველების ხელში უნდა დარჩენილიყო...

ივანე ჯაბადარი გადაუდგა ამ საქმეს ყაყანით, ლანძღვით, გინებით... შეოიკრიბა გარშემო ზოგიერთი გულუბრყვილო ქართველი ინტელიგენტი და იერიში მიიტანა ამ საქმის მეთაურებზე...

„თქვე ტუტუცებო, უქკუებო, უკიცებო? ქართველობამ როგორ უნდა მოგანდოთ ეს დიდი საქმეო? ტყუილია, თქვენ კახეთის რკინის გზას ვერც გაიყვანთ და ვერც მოუვლით? თქვენი აღებული კონცესია გროშად არა, ღირსო“, ამბობდა მათ წინააღმდეგ „გულწრფელი“ ბ. ივანე ჯაბადარი...

ამ გამოლაშქრებამ საზოგადოებაშიაც ალიაქოთი გამოიწვია... სხვებიც აყაყანდნენ... საქმის წინამძღოლები, რომელნიც ასე თავგამოდებით მუშაობდნენ ამ საქმისთვის, ნაწყენები და შეურაცხყოფილნი, მზად იყვნენ მიენებებინათ მეთაურობა სამაგალითოდ დაწყებულ საქმისა...

ბ. ჯაბადარსაც ეს უნდოდა!

რათა?

იმიტომ რომ, როგორც ბოლოს აღმოჩნდა, ივანე ჯაბადარი იყო წარმოამდგენელი უცხო (ვგონებ სომხების) კაპიტალისტებისა, რომელთაც უნდოდათ კახეთის რკინის გზა თავის ხელში ჩაეგდოთ და თავის დამცველად ჯაბადარი გამოგზავნეს... მაგრამ ბატონ ჯაბადარმა ლელო ვერ გაიტანა, ვერ მოახერხა... იქნება ეხლა მოახერხოს და სომხის კაპიტალისტების სიღნაღ-ბაქოს რკინის გზას ჩვენი კახეთის რკინის გზა ჩააყლაპინოს! მაგრამ ქართველთა ღმერთიც მოწყალეა! ამასაც როგორმე თავიდან ავიშორებთ...

დაუბრუნდეთ ეხლა კიდევ ორიოდ წასრულ მაგალითს ამ „ქართველ მოღვაწის“ მოქმედებისა.

ვის არ ეხსომება ბ. ჯაბადარის „იდეური პოზიცია“ უკანასკნელ თბილისის საქალაქო არჩევნებში, როდესაც იგი გადაეღობა ქართველების არჩევას ქალაქის საბჭოში და ცინიკურად მიეკედლა სომხებს? ვისაც არ ახსოვს, წაიკითხოს მაშინდელი ქართული გაზეთები („სახალხო გაზეთი“ და სხვები).

მაგრამ რად ვიაროთ ეგრე შორს!..

იმ კვირია დამთავრებულ არჩევნებმა სახელმწიფო სათათბიროში ნათლად გამოსახა ბ. ჯაბადარის „ქართული ფიზიონომია“.

ქართლ-კახეთმა წამოაყენა თავის დებუტატად— მომზადებული, მკოდნე, ნიკიერი ქართვე-

ლი,—ცნობილი ლ. ანდრონიკაშვილი. სომხის ამომრჩეველებმა საუცხოვო ერთობით გამოილაშქრეს ქართველობის კანდიდატზე და გადასწყვიტეს გაეშავებინათ იგი... რატომ?

ამიტომ რომ ლ. ანდრონიკაშვილი ქართულ ეროვნულ ჯგუფების წარმომადგენელი იყო. ძართალია, ამისთანა გადაწყვეტილებით 15 სომეხიც დიდ ხიფათს წარმოდგენდნენ ჩვენ რეპუტაციისთვის. მაგრამ მაინც საქმე ერთი, ორი კენჭით სწყდებოდა.

და აი სწორედ ამ წუთს გამოდის „ცნობილი ქართველი მოღვაწე“ ბ. ივანე ჯაბადარი და არა მარტო უერთდება სომეხებს თავის შავი კენჭით, არამედ „ტკბილ, ნარნარ, ლამაზ სიტყვებით“ უმტკიცებს ამომრჩეველთ, რომ ლ. ანდრონიკაშვილი „ნაციონალისტი“ არისო და ამიტომ სათათბიროში ვერაფერს გააკეთებსო...

და ამ რიგად სომეხებსაც მისცა საბუთი ეთქვათ, რომ აი, „ქართველი მოღვაწეც“ ჩვენი შეხედულობისააო და ორმა შავმა კენჭმა მოუღო ბოლო საქართველოს დებუტატს...

ეხლა ვკითხოთ ბ. ჯაბადარს?

როდის დაშრიტავს ბოლომდის თავის ბოროტ მოღვაწეობას ქართველ ერის წინააღმდეგ? როდის მოიხსნის „ქართველ მოღვაწის“ ნიღაბს, რომლითაც არა ერთხელ მოუტყუებია ქართველი საზოგადოება?

ვკითხავთ ქართველ საზოგადოებასაც, როგორ უთმობს ამისთანა მოღალატეს და ქართველების მტერს, საპატიო ალაგს ქართველ მოღვაწისას?

განა ქართველი ეროვნული ცხოვრება ისე დაძაბუნდა, დაუძლურდა, რომ ამისთანა პირები პირველ სავარძელში იყვნენ გამოქიმულნი? იქნება საზოგადოებამ მართლაც არ იცის რა ქორი დასტრიალებს ქართულ საქმეებს ჯაბადარის სახით?!

უნდა იცოდეს!

და დროზედ უნდა ალაგმოს მისი მავნე და გამხრწნელი მოქმედება. ამიერიდან საზოგადოებამ უნდა შეიგნოს, რომელ ანტიეროვნული ელემენტებისაგან არის მოშხამული და შეჩერებული განვითარება ჩვენი საზოგადო საქმისა და უსირცხვილო რენეგატების მოქმედებას საზღვარი უნდა დაუდოს. განდევნა ყველა ჩვენი დაწესებულებიდან ასეთის ადამიანებისა, აი უძვირფასესი პედაგოგიკა, რომელიც აღზრდის მომავალ თაობას მტკიცე ზნეობაში.

ეკალი.

მართველ კათოლიკე მღვდელ გვარამაძის წერილიდან

(ქურნ. მოსავალი № 15)

„...მასპინძლის გულკეთილობა კაცთმოყვარეობით რათ უნდა მივადეს ისეთს სიბეჩავემდის, რომ მისმა მიღებულმა მათრევალა-მაწანწალა ვინცარა მგონია სტუმრებმან, თავის სახლ-სადგომზედაც მფლობელობა დაიწყონ და მასპინძელს თავის სავანეშიც არ აყენებდნენ და გარეკარზედ აგდებდნენ ვათამამებული თავგასულობით. მე-V საუკუნეში სომეხები რომ დამარცხდნენ ვარდანის დროს, ბუხუტუტკარისით გამოქცეულნი, სამესხეთოში შემოცვივდნენ, სადაც მთავარმან და თავად-აზნაურობამაც სიყვარულით მიიღეს იგინი. რა წარმოდგა მათი მიღებისაგან? ჩადგნენ ჩვენს მამულში და უწოდეს პირველ სომხეთად, მეორედ და მესამედ სომხითად, რადგან კაპაძლუკამდის და ლაზისტანამდის სამესხეთო იყო. ლიგნის ხეობა და ტაოსკარიც მასთან ერთად შეითვისეს. მე-V საუკუნეში დავით მეფე კურატპალატმან, მოუძღურებული სომხის ანისა და ყარსის მეფეები დაიცვა-დაიფარა სარაკინოზების მძლავრობისაგან, ჩაუყენა სომხეთში საზღვარზედ მტერთ, მრავალი სომხები და ქართველები მებრძოლად, რითაც შეავიწროვა მეტად მტრები, მასთან ბერძნების იმპერატორის მოქიშვე სკლიაროსიც დაამარცხა და განსდევნა პარსეთში.

რა შეუდგა ასეთს მოკეთებობას? ეს რომ წავიდ-წამოვიდნენ დრონი სომხებმან თავიანთ მცველ-მფარველი ქართველების დიდი წილი დაასომხეს და ბერძნის იმპერატორმან მოაოხრა მეტად სამცხე!

ბოლოს დაჰკარგეს მეფობა სომხებმან. დარჩნენ ობოლ-ოხერსავით თავში-საცემლად ქურთ-სკივთებისა, არ დაინდეს როგორც პარსებმან, ისე ქრისტიანმა ბერძნებმაც. ასეთ დაჩაგრულ-დაღალულს გაოხრებულებს მე-XII საუკუნეში მოჰხვია ხელი ჩვენმა დიდებულმან დავით მეფე აღმაშენებელმან გაქირბოროტებულ სომხობას დაუფუძნა შუა საქართველოში გორისთანა ქალაქი, გადმოასახლა იქ და სამცხის ხეობებში, ხერთვისისა და სხვ.

ქალაქ-დაბებში გაუხსნა სავაქრო-სახელოსნოები, აუგო ეკლესიები, შეიყვანა სამსახურში, ანუ-გეშა მრავალ-რიგად, თავად-აზნაურობა არ დაუშურა. ადგილობრივი ქართველების მწერლებიც სომხები იყვნენ ისტორიის სიგლების, სამართლის წიგნის და ლექს-ზღაპრების მწერლებად. იმ

დღიდან, დღემდის მოჰყვენ და ისარგებლეს არა მარტო მიწით, ვაქრობით ხელოსნობით და სიმდიდრით, ისევე სახელსახსენებლით და ენითა. თბილისი ლამობენ სომხეთად აქციონ, სამეხსეთო—თავოსკარად. იმიტომ რომ მართველად სასულიერო კათალიკოს-პატრიარხი ჰყავან მკვიდრი საეკლესიო მამულ-დედულით გაპოხიერებული.

ჩვენ კი მასპინძლური ყოველ ნაირი უფლებასიკეთებისგან მოკლებული ვართ, აღარა გვაზადიარა, მარტო ერთი ხმელი სულის მეტი.

მე-XII საუკუნეში ენამზე ჩვენი ქართველი მწერლების სამცხელ სარგის-თმოგველის, იოანე შავთელის, ჩახრუხაძის და შოთა რუსთაველის მემკვიდრეთ, ჩვენის დაქვეითებულის უნაღვლელობით ერთი რიგიანი ქართული ლექსიკონი არ მოგვეძევა ჩვენი ტკბილი ენის დასაცველ-დასაფარველად ჩვენს დიდ სანუგეშოდ.

დასასრულ გავიღო კვირის გაზეთში ღიმილსიცილით გაგვიხსნეს „ინტელიგენცია თქვენი გარუსდა, თავად-აზნაურობა და სამღვდლოება გარუსდნენ, ახალგაზრდა ყმაწვილ-ქალნი „ბარიშნებად“

გამაიბუნდნენ, მარტო ერთი გლეხკაცობა დარჩენილა ქართველებად, ქართული ენა რაღა სახსანებელია“?..

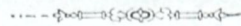
ამნაირად სამღვთო წერილში ვკითხულობთ: „ასორების ადერ მეფემან აწია უცხო თესლის რამდენიმე მეფენი და გაილაშქრა ებრაელების აქაბ მეფეზედ, შეესია სამარიაში და შეუთვალა თავისი მოციქულის პირითა აქაბ მეფესა: „შენი მთელი ოქრო ვერცხლი, სიმდიდრე, საცხოვრებელი ჩემია, შენი დედოფალ-მეუღლენი ყველა ჩემია. შენი შვილებიც სულ ჩემიაო“. აქაბ მეფემ შიშისაგან მოახსენა პასუხად: „რასაც ბრძანებთ სწორედ მართალიაო“.

ასე არის დღეს ჩვენი საქმეცა, აქაბმან გაიმარჯვა და ჩვენი მომავალი ღვთის ხელშია.“

ვინმე მესხი.

18 მაისი, 1911 წ.

ქ. ახალციხე.

ეკონომიური ცხოვრება და კოოპერაცია.

ახალი კანონი სასოფლო-სამეურნეო საცდელ სადგურთა დაარსების შესახებ

ახლად დამტკიცებული კანონი დიდს შეღავათს აძლევს სამეურნეო საზოგადოებათ საცდელ სადგურების დაარსებაში და უპატიებელი დანაშაული იქნება საზოგადოებისაგან დაყოველ ჩვენი მოღვაწისაგან, არ დაეხმაროს ამ კანონის ფართოდ გამოყენებაში ჩვენს სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებას, რომელიც თავის მხრითაც დიდს დანაშაულს ჩაიდენს, თუ ამ იღვას მტკიცე საფუძველი არ ჩაუყარა საზოგადოების გულში, რომ რაც შეიძლება მეტი თანხა შეიკრიბოს საცდელ სადგურების დასაარსებლად. მთავრობა იძლევა სამს მეოთხედს საქირო თანხიდან, თუ საზოგადოებამ გამოიღო მხოლოდ ერთი მეოთხედი. ეს ისეთი სახარბიელო მოვლენაა, რომ ყველა მოვალეა ანგარიში გაუწიოს...

მაგრამ ამასთან გვიკვირს რომ ჟურნალ „მოსავალს“ შეცდომა მოსვლია ამ კანონის განმარტებაში და, ცოტა არ იყოს, უხერხულ მდგომარეობაში აყენებს მკითხველს.

ჟურნალ „მოსავლის“ № 15 და 16-ის მოწინავე წერილი ისე განმარტავს ამ კანონს, ვითომ

ყველა სამეურნეო საქმეში მთავრობა სამს მეოთხედს თანხას გაიღებს.

ეს შემცდარი აზრია, როგორც მკითხველიც დაინახავს ქვევით მოყვანილ კანონის წაკითხვით. კანონი შეეხება განსაკუთრებით საცდელ სადგურებს, რაც თავისთავადაც ძვირფასია და მდამიური ახსნა ამ კანონისა იქამდის არ უნდა მივიდეს, რომ ამბობდეს: ერთი ხარის პატრონს, მთავრობა კიდევ სამს უყიდისო.

კანონი ასე ამბობს:

I. დაეკისროს ხაზინას სამი მეოთხედი იმ ხარჯისა, რომელიც დასჭირდებოთ ერთდროულად და ყოველ წლივ ერობებს, სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებათ და სხვა საზოგადო სამეურნეო დაწესებულებებს, მათ მიერ განზრახულ სამეურნეო საცდელ სადგურების დაარსებისათვის და მათ მართვა-გამგეობისათვის, უკეთუ ამ სადგურებს ექნებათ მიზნად: 1) შეაერთონ მეცნიერულს ნიადაგზე რაიონში არსებული ყველა საცდელ დაწესებულებათა მოქმედება და დააკმაყოფილონ მათი მოთხოვნილებანი; 2) შეიმუშაონ სხვა და სხვა მეთოდი გამოკვლევისა და 3) შეისწავლონ მეურნეობის და ისტორიულის მხრივ აქაური რაიონი სისტემატიურად.

II. მიწათ მომწყობის და მიწად-მოქმედების უფროს მართველს მიენიჭოს უფლება: 1) აღმოუჩინოს ხოლმე, თანახმად ამა კანონის პირველი მუხლისა, დახმარება ერობებს, სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებებს და სხვა საზოგადო სამეურნეო დაწესებულებათ, რომელნიც იკისრებენ ამ საცდელ სადგურების ზედახედველობას, და 2) დაამტკიცოს საცდელ სადგურის გამგე კომიტეტის წევრი, რომელთაც აარჩევენ ამ საქმით დაინტერესებული დაწესებულებანი.

III. დაწესებულ იქმნას საცდელი ზოოტექნიკური სადგური და სამეურნეო მაშინა-იარაღების გამოსაცდელი სადგური მოსკოვის სამეურნეო ინსტიტუტში და საცდელი სადგური მებღეობისა სახელმწიფო მამულში „სალგირკა“, თავრიდის გუბერნიისაში.

IV. მიეცეს მიწათ მომწყობის უფროს მართველს უფლება უმაღლეს სამეურნეო სასწავლებლებში საცდელი სადგურების დაარსებისა მოთხოვნისა დაგვარად და მათთვის საკირო თანხის შეტანისა წლიურს ხარჯთაღრიცხვაში.

V. კანონი ესე შეტანილ იქმნას ცხოვრებაში 1 იანვრიდან 1913 წლისა.

კოოპერატიული მანქანი.

1911 წელს კახეთის და თიანეთის ოცამდე შეიქმნებულმა პირმა, მთავრობა ერთმანეთში ექვსასი თუმანი და გამოაწერა ინგლისის ფირმის „კლეიტონის და სხ“. რვა ძალიანი ორთქლ-საღებო მანქანა სწავებელით ეს მანქანა თბილისში მისი მატანით ამხანაგობას დაუჭდა ცნხას ორმოცდა ათი თუმანი შეტანილი აქვთ ჯერჯერობით ექვსასი თუმანი, დანარჩენი 350 თუმანი ორი წლით უსარგებლად დაცხადდა.

დღე-ღამეში მანქანა 800 ფუთსა ღებავს.

ამხანაგობა ღებავში ჰურს იღებს და იქვე, ალაგობრავ ჭედიის ერთ მანეთად ფუთს. თვეში ხარჯა 250 მანეთი აქვთ, წმინდა შემოსავალი ამხანაგობას რჩება თვეში 800 მანეთი.

პირველი ღებავ ამხანაგობამ დაიწყო ნაფარეულის საუფლისწულო მამულში. აქედამ სანარეუში და ართანში გადაიტანა მუშაობა. გარეშე, გლეხკაცობა თავის დადგმულ მხებით ელოდებოდა მანქანას. ზოგიერთ სოფლებს ჩხუბიც კი მოსკლოდათ ერთმანეთში. მაგალითად, ფშაველის გლეხობას დაჰპირდნენ: მანქანას ბჭეკონან ამოვიტანთ და არ წაუღიათ. ფშაველის გლეხობა დარწხასა მშრად...

ესლას მათხაც მითქმა-მოთქმა დაიწყო... ამბობენ მთელი ფშაველი საზოგადოება ამბობს მანქანის ეიღვას. ამ რიგად კოოპერატიული აზრი ნელ-ნელა იკიდებს ფეხს წვენს მიერეულებულ სოფლებშიც... ესლას სკირას მარტო ენერგიული ინიციატორები ამ საქმეებისა...

პირველი ცდა.

სოფ. თამარეშენმა (კორის მხრას) ქართლის აგრანომს, ე. კარბულაშვილს საცდელად მანქანით დაუთქსია სამინდი. ამ ცდას კარგი შედეგი მოჰყვა: მანქანით დათქსილი სიმინდი დაღვა დაქეტიანსკედ—130 ფუთი (27 კოდა), ხელით დათქსილ სიმინდი კი—102 ფუთი (20 კოდა). ასე რომ მანქანით დათქსილი სიმინდი, შედარებით ხელით დათქსილთან, მეტად ბარტეობს და უნდა ვიფიქროთ ამისთანა მანქანები, ქართული სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოება უნდა ეცადოს, რაც შეიძლება მეტი გავრცელდეს წვენს სოფელში.

მეცხვარეობა საქართველოში.

ამიერ კავკასიის საბუთლო მართველობის კანცელარიის უკანასკნელ ცნობებით, ცხვრის რაოდენობა საქართველოში ამხარაია:

	ცხვარი	თხა
თბ. გუბერნიისაში	1,743,563,	66,754
ქუთ. გუბერნიისაში და სხვებში.	92,779	55,317
ბათუმის და ართვინის ოლქი.	69,543	9,775
ზაქათალის ოლქში	67,821	8,202
სულ	1,964,806	140,048

(ფურ. „მოსავალი“.)

ფილოქსერა კახეთში

24 ღვინობისთვის, ქ. სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების საბჭოს სხდომა მოხდა...

მთელი საღამო კრებამ მოანდომა იმას, თუ რა ზომები უნდა იყოს მიღებული კახეთში შემოსულ ფილოქსერის წინააღმდეგ.

ცხარე კმ:თი გამოიწვია იმ საკითხმა, სცნოს ქ. სასოფ.-სამ. საზოგადოებამ ფილოქსერით დაავადებულად მთელი კახეთი, თუ მარტო მაწანწარას რაიონი (თელავის მაზრაში). პირველ შემთხვევაში კახეთის კარები უნდა გაიხსნას თავისუფალ შემოტანისთვის ამერიკელი ვაზისა სხვა და სხვა მხრიდან. მეორეში უნდა შეიკრასო მარტო ფილოქსერით მოდებული რაიონი და აკრძალუ-

ლი იყოს იქიდან გადატან-გადმოტანა მეღვინეობის და მევენახეობის მ.სალისა, საქონლისა... პირველ აზრის მომხრენი ამტკიცებდნენ, რომ სულ ერთია ფილოქსერა დღეს-ხვალ მთელ კახეთს მოედებო. ბარემ ეხლავე ურჩიოთ ხალხს, შეუდგნენ თანდათან ამერიკულ ვაზით ვენახების გაშენებას. მეორეს მომხრენი უპასუხებდნენ: რად უნდა ვიცნოთ მთელი კახეთი ფილოქსერიტ დავადებულად, როცა ჯერ მარტო კახეთის ერთს კუნძულში გამოჩნდა ფილოქსერა და მარტო 10—15 წლის შემდეგ თუ გადაედება სხვა რაიონებსაცაო. წინააღმდეგ შემთხვევაში კი 4—5 წელიწადში ფილოქსერა მთელ კახეთში გაჩნდება და, ვერც თავის შველას მოვასწრობო და არც ნაცადი ამერიკული ვაზი გვაქვსო კახეთში. ბევრი ჯიში გამოიუსადეგარი იქნება კახეთის მევენახეობისათვისო...

დიდი ხნის ბაასის შემდეგ საბჭომ დაადგინა მეორე კრებაც ამ ფრიად მნიშვნელოვან საკითხს მოანდომოს საბოლოოდ გამოსარკვევად.

კორესპონდენცია

ქ. ბაქო. კვირას, 14-ს დღინთბისთვეს აჭაურმა წ. გ. გ. ს. განყოფილების გამგებამ გახსნა უფასო საკვირაო სკოლა და იმას, ვინც არ დაიხარებს სიარულს, სწავლას თავისუფალ წერა-კითხვას, აზგარიშს და სხ. იმათთვის კი, ვინც იცის წერა-კითხვა და მომსადეპულოა ცოტად თუ ბევრად, განზრახულია, იკითხონ ლექციები ქართული ისტორიიდან, მწერლობიდან და სხვა. ჰატარებებისა და სრულიად უსწავლელთა სწავლება იკისრეს ადგილობრივმა მასწავლებელმა ქართულმა ქალებმა უსასუილოდ, რისთვისაც დიდი მადლობის ღირსნი არიან. პირველი ლექცია წაიკითხა ჩვენმა გამოცდილმა ძველმა ჰედაგომამ ად. ნასიძემ. ამ გვარად ჩაიყარა საძირკველი ფრად სასარგებლო საქმისა და ერთ სუკეთესა დედუ უნდა ჩათვალდნო ბაქაელი ქართველების ცხოვრებაში.

ამ მასუთის ქვეყანაში, დაშორებულთ თათქმის ეოველსვე ჩვენსას, რომელნიც მოკლებულნი ვართ ჩვენს სამშობლო ენასე ლაზარაკსაც კი, რადა თქმა უნდა, სასამოვნო მოკლენად უნდა მივიჩნიოთ ეს ასლი მოკლენა რომელიც შეიძლება შემთავრებულ ხადად გახდეს ჩვენსა და მოწვეუტილ ქართველ საზოგადოებას შუა. ვამუთრებ, დიდი მადლობის ღირსნი არიან მათავენც ამ მნიშვნელოვანი საქმისა, და იმედია დაწვებულს ბოლომდე მიიყვანენ თავიანთ სასახელოდ. ჩინებუ-

ლი შთაბეჭდილება მოახდინა ანამც თუ ახალგაზრდობასევე, არამედ დიდებულეც ბნ ა. ნასიძის მოხერხებულმა და სხარტულმა ლექციამ. იმედი უნდა ვიქნითო, რომ ბნი ა. ნასიძე არა ერთხელ გაგვავანებს კვლავაც თავის ლექციებს.

აქვე სიამოვნებით უნდა აღვნიშნო ისიც, რომ აჭაურმა ჩვენმა თანამემამულემ ცნობილმა მოვკტრე ბოსტანკანიშვილმა აღუთქვა საზოგადოებას სამას თუმნამდე დირებული ავეჯი; უკეთუ ააშენებთ დარბაზს და სცენასო. გული სიამოვნებით გვესება, როდესაც ჩვენში ამ უკანასკნელ დრას ჩნდება ისეთი მამულიშვილი, რომელნიც არ იშურებენ თავიანთ წვლილს და მსურვალედ ეკიდებიან საზოგადო საქმეს. დარწმუნებულნი უნდა ვიყვნეთ, რომ არც ერთი ქართველი, არ დამურებს თავის წვლილს და მალე საკუთარი სცენა და დარბაზი გვექნება.

მეთვალყურე.

შარპანტი

პარიზიდან იწერებიან, რომ ცნობილი კომპოზიტორი შარპანტიე საფრანგეთის აკადემის წევრად აურჩევიათ. აკადემიის წევრობა უმაღლესი ჯილდოა, რითაც ამკობს საფრანგეთი, თავის საუკეთესო შვილებს მეცნიერებისა და ხელოვნების დარგში. მაგრამ, რადგანაც თვით „უკვდავთა აკადემია“ მომაკვდავ ადამიანებისაგან შესდგება, რომელთაც დიდი ნიჭის, ცოდნის და დამსახურების გარდა, სხვა ყველა ადამიანური და წვრილმანი თვისებაც უზვალა აქვთ, აკადემიის არჩევნიებიც იმავე ინტრიგის და რეტროგრადობის მორევში სტურავს, როგორც სხვა ყოველი არჩევანი. მომხდარა ისიც, რომ, ამ ინტრიგებისა და რეტროგრადობს წყალობით უნიჭო ადამიანებიც მოხვედრიან აკადემიაში და მრავალ ნიჭიერ და დამსახურებულ ფრანგს კი დიდხანს უცდია „გაკანსიისთვის“. რამდენად ჩვეულებრივი და ტიპიური იყო ასეთი მოვლენა ეს იქიდანაც სჩანს, რომ ლიტერატურაშიაც კი იზოვა მან თავისი გამოძახილი და ერთმა ცნობილმა ფრანგმა რომანისტმა აკადემიის ცხოვრებას რომანიც კი უძღვნა, სახელად „უკვდავნი“. ამ რომანში საუცხოვოდ არის აწერილი გახრწნილება სამეცნიერო და ბურჟუაზიულ საფრანგეთისა.

სახელოვანთქმული ზოლა რამდენჯერმე გააშავეს, ვიდრე „უკვდავთა“ წრეში მოხვედებოდა, მ აგრამ ზოლა კარგად ხედავდა რაშიც იყო საქმე და მიუხედავად ამისა, ენერგიულად აყენებდა თავის კანდიდატურას. ეს იყო ბრძოლა ახალის სა-

ფრანგეთისა გაყინულ და რეტროგრად აკადემიზმ-
თან. ზოლამ ბოლოს გაიმარჯვა.

არა ნაკლებ სიხარულს აღუძრავდა საფრან-
გეთს შარბანტიეს გამარჯვება. იგი ნიჭიერი კომ-
პოზიტორია. იგი პირველი კომპოზიტორია საფ-
რანგეთში; რ იმეღმაც კლასიკურ თემებს გზა აუ-
ჩვია და თავის ნაწარმოებში—მეფეებს, პრინცე-
ბის, ჰერცოგების, სასახლეების და ციხე-კოშკების
ნაცვლად გამოიყვანა მუშები, მხატვრები, პარი-
ზის ბოგემა, აუცილებელ მანსარდით და საზოგადოთ
მონმარტრი—ეს უუღღემოკრატესი ნაწილი ბრწყინ-
ვალე პარიზისა.

შარბანტიემ თავისი კანდიდატურა წამოაყენა
აკადემიაში. წარმოიდგინეთ განცვიფრება ყველასი,
როცა მუსიკალურმა სექციამ, რომელიც კომპოზი-
ტორებისაგან შესდგება, ხუთი კანდიდატის სია წა-
რუდგინა აკადემიას და შარბანტიე კი შიგ არ მო-
აქცია. ძველმა კომპოზიტორებმა შარბანტიე ღირ-
სად არა სცნეს. ამან ისეთი გავლენა მოახდინა
მთელს აკადემიაზედ, რომ წინააღმდეგ მუსიკალუ-
რის სექციისა, რომლის აზრსაც ყოველთვის გავ-
ლენა ჰქონდა ხოლომე, როცა აკადემიკოსად მემუ-
სიკეს ირჩევდნენ—მთელმა აკადემიამ ერთხმად შარ-
ბანტიე დაასახელა. ყველა აკადემიკოს კომპოზი-
ტორებმა შარბანტიეს, რასაკვირველია, შავი კენჭი
მისცეს. მიუხედავად ამისა, შარბანტიე ღიდის ხმის
უმრავლესობით იქმნა ამორჩეული.

ლიტერატორები, მხატვრები და მემუსიკე-
ნი შარბანტიეს გამარჯვებას თავის გამარჯვებადა
სთვლიან.

ნ ა რ ე ვ ი

ერთი მთელი დღი ამერიკელი ავგვიწეს, თუ რისთვის
არის გამოსადეგი ძველი გასუთი.

ძველი გასუთები გატეხილ მინების მაგეობასს
სწევენ. რამდენიმე ფურცელი, ერთად შეკეცილი, ფეხ-
საცმელებში ჩასაწობს ქუსლების მაგეობასსაც კარგად
ასრულებენ და მეტად თბილად ინახვენ ფეხს. დარბი
ხაღნი გასუთებს ფეხებსზედ იხვევს თბილი წინდების მა-
გიობად. ამის გარდა, გასუთის ქაღალდი დიდ სამსახურს
უწევს სხვა და სხვა ბუწუქუღობის შენახვას: კარგად ითვა-
რავს რჩილისაგან, რომელსაც ტიპოგრაფიის შეღის სუნი
ძლიან ეჯავრება.

ღონდონში ძველი გასუთები, სშირად იხმარება
ზეწრებად და, რადგან სიცივე ადვილად ვერ ატანს, ხან-

დახან თბილი საბნის მაგეობაც შესძლება. ღონდონში
სშირად შეხვედებით ღარიბებს, რომელნიც „ტაიმისს“,
რამდენიმე ნომერში გასვეულნი, ტკბილის ძილით განი-
სვენებენ.

შეცდომის გასწორება: მე-6-ე №-ში ჩვენი
ჟურნალისა ი. კრიშაშვილის ლექსი შეცდომით და შედ-
ღამუბით იყო დაბეჭდილი.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. ვაბაშვილი.

გ ა ნ ც ხ ა ღ ე მ ბ ა

სამეცნიერო-პედაგოგიური და სალიტერა-
ტურო ჟურნალი.

„განათლება“

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი „განათლება“
გამოდის ყოველ თვის შუა რიცხვებში გარდა ზაფხუ-
ლის ორი თვისა. ჟურნალის მიზანია ხელი შეუ-
წყოს სწავლა-განათლების საქმეს ჩვენებურს სკო-
ლებში და ოჯახებში.

ჟურნალი გამოდის დასურათებული.
ჟურნალში მონაწილეობას იღებენ ჩვენი საუკე-
თესო მეცნიერები, მწერლები, პედაგოგები და
პოეტები.

ხელის მომწერთათვის წლიურად ღირს სიმი მა-
ნეთი და ათი შაური (3 მან. 50 კ.), ნახევარი წლით
ორი მანეთი (2 მან.); საზღვარ გარედ ჟურნალი
ელირება 5 მანეთი.

რედაქცია სთხოვს ხელის მომწერლებს დროზე
დაიკვეთონ ჟურნალი.

ხელის მოწერა მიიღება თბილისში „ქ.-შ. წერა-
კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების“ წიგნის
მალაზიაში ივანე ავალიშვილთან და „ნაკადუ-
ლის“ რედაქციაში. ქუთაისში წიგნებისა და გაზე-
თების კანტორა „იმერეთი“, ისილორე კვიციანი-
ძესთან, ბათომში წიგნის მალაზია „განთილი“,
ამ ორ ადგილს იყიდება ცალკე ნუმრებიც.

1912 წლის იანვრიდან ჟურნალი ნისიად არავის
გაეგზავნება.

მისამართი: Тифлисъ Дворянская Гру-
зинская Гимназия: Л. Г. Боцвадзе.
რედაქტორ-გამომცემელი ლ. გ. ზოცვამე.